

Warszawa, dnia 3 lutego 2011 r.

RPO-664512-VII-720.8.4/1106.4/11/KC

I n f o r m a c j a

o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii Nr 7 w Warszawie (Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 11 stycznia 2011 r., do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7 w Warszawie (zwanego dalej MOS, Ośrodkiem lub placówką) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania wychowanków umieszczonych w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii, dokonując oceny pod względem ochrony nieletnich przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania placówki z jej Wicedyrektorką;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym: pokoi mieszkalnych, klas lekcyjnych, siłowni, sali gimnastycznej, biblioteki, świetlic, sal konferencyjnych, pomieszczeń do terapii, pokoju odwiedzin, ambulatorium, sanitariatów, kuchni i stołówki;
- na podstawie przygotowanego wcześniej kwestionariusza przeprowadzono na osobności rozmowy z 12 losowo wybranymi nieletnimi, którzy przebywali w Ośrodku.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Wicedyrektorce Ośrodka oraz wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Statut i Regulamin wewnętrzny Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7 w Warszawie, procedury postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych, procedury wykonywania dyżurów nocnych, procedury przyjęcia i przeniesienia uczniów/wychowanków MOS, procedury zwalniania nieletnich z list wychowanków, rejestr wypadków uczniów w 2010 r., zasady oceny zachowania, program profilaktyczno-terapeutyczny, plan pracy pedagoga, program wychowawczy, protokół kontroli przeprowadzonej w dniu 17 września 2010 r. przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Warszawie, protokół kontroli placówki przeprowadzonej w dniach 23 lutego i 24 lutego 2010 r. przez starszego wizytatora Kuratorium Oświaty w Warszawie.

2. Ogólna charakterystyka placówki.

Wizytowany przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich Ośrodek jest placówką publiczną przeznaczoną dla chłopców w wieku 13-18 lat, z zaburzeniami rozwojowymi, trudnościami w uczeniu się i zaburzeniami w funkcjonowaniu społecznym, wymagającymi specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej. Celem Ośrodka jest tworzenie dla wychowanków właściwych dla prawidłowego ich rozwoju warunków wychowawczych, edukacyjnych i zdrowotnych. Zadania te realizowane są poprzez m.in. organizowanie zajęć dydaktycznych, wychowawczych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych umożliwiających nabywanie społecznie akceptowanych umiejętności życiowych. Placówka funkcjonuje całodobowo i prowadzi działalność w ciągu całego roku kalendarzowego, co oznacza, że funkcjonuje ona jako jednostka nieferyjna, bez przerw wakacyjnych i świątecznych.

Organem prowadzącym Ośrodek jest Wydział Edukacji Urzędu m.st. Warszawy. Nadzór nad jej działalnością sprawuje Kurator Oświaty w Warszawie.

Pojemność Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7 w Warszawie wynosi 84 miejsca. W dniu wizytacji Ośrodek dysponował 1 wolnym miejscem, przebywało w nim 66 wychowanków; 4 chłopców pozostawało poza placówką z powodu ucieczki, zaś 6 wychowanków na niepowrotach z przepustki lub urlopu. Ponadto, 7 chłopców, którzy otrzymali wskazania o umieszczeniu w placówce z Centralnego Systemu Kierowania Nieletnich, nie zostało jeszcze doprowadzonych. Wychowankowie przyjmowaniu są do Ośrodka na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego (73 wychowanków) i wniosków opiekunów prawnych (3 wychowanków).

W skład Ośrodka wchodzi:

- Gimnazjum nr 162;
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 63;
- Internat.

Zajęcia dydaktyczne odbywają się w 6 klasach na poziomie gimnazjalnym (po 2 klasy pierwsze, drugie i trzecie) i pierwszej klasie zasadniczej szkoły zawodowej. Spośród uczniów, siedmiu chłopców codziennie dochodzi na zajęcia szkolne (nie nocują w internacie). Zasadnicza Szkoła Zawodowa kształci w następujących zawodach: elektryk, monter instalacji i urządzeń sanitarnych, technolog robót wykończeniowych w budownictwie oraz mechanik pojazdów samochodowych. Zajęcia praktycznej nauki zawodu odbywają się w pracowniach Centrum Kształcenia Ustawicznego przy ul. Mińskiej 1/5 w Warszawie. Internat zapewnia wychowankom opiekę w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych oraz w czasie godzin nocnych. Podstawową formą organizacyjną pracy w internacie jest grupa wychowawcza, która liczy do 12 osób i opiekuje się nią 2-3 wychowawców. W Ośrodku funkcjonuje 7 grup wychowawczych. Ponadto, zgodnie z Uchwałą Rady m. st. Warszawy z dnia 28 czerwca 2007 roku (Uchwała Nr XII/363/2007) w skład Ośrodka wchodzi również Szkoła Podstawowa Specjalna nr 348. Obecnie

szkoła podstawowa w MOS nie funkcjonuje, natomiast utworzenie jej przez Radę Miasta było podyktowane względami pragmatycznymi, by w sytuacji gdy zaistnieje potrzeba prowadzenia naboru do szkoły podstawowej, Ośrodek posiadał taką możliwość.

MOS zatrudnia 50 osób, w tym 35 pracowników pedagogicznych. Wszyscy pracownicy pedagogiczni posiadają wykształcenie wyższe z przygotowaniem pedagogicznym. Zatrudnionych jest 11 nauczycieli przedmiotowych (8, 39 etatu, wymiar czasu pracy: 18/18), 18 wychowawców (18 etatów, wymiar czasu pracy: 26/26), 2 pedagogów (2 etaty, wymiar czasu pracy: 20/20), psycholog (1 etat, wymiar czasu pracy: 20/20).

W placówce od września 2010 r. działa Specjalistyczny Punkt Konsultacyjny kierowany do nauczycieli, rodziców i uczniów warszawskich szkół oraz osób zajmujących się wychowaniem i pracą z młodzieżą.

W Ośrodku funkcjonuje Samorząd Uczniowski, który tworzą wszyscy wychowankowie. Samorząd może przedstawiać dyrektorowi oraz radzie pedagogicznej wnioski i opinie we wszystkich sprawach Ośrodka, a w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw wychowanków. Umożliwia to kształtowanie wśród podopiecznych poczucia samorządności i odpowiedzialności.

MOS jest regularnie wizytowany przez organy uprawnione. Sprawozdanie z ostatnio przeprowadzonej kontroli wizytatora Kuratorium Oświaty w Warszawie nie zawiera zaleceń pokontrolnych.

3. Warunki bytowe.

Ośrodek zorganizowany jest w wolnostojącym, dwupiętrowym budynku, przeznaczonym wyłącznie na jego potrzeby. Obszar wokół budynku otoczony jest ogrodzeniem, w 2010 r. przeprowadzono remont parteru ośrodka i oddano do użytkowania zespół boisk szkolnych, w którego skład wchodzi: boisko do piłki

nożnej, boisko do koszykówki oraz bieżnia. W planach jest również stworzenie boiska do piłki siatkowej plażowej.

Wejście do placówki, teren wokół budynku, boiska szkolne oraz korytarze na parterze i pierwszym piętrze objęte są monitoringiem. Obraz z kamer telewizji przemysłowej przekazywany jest na bieżąco do pokoju portiera i przechowywany przez 48 godzin. Okna w niektórych pomieszczeniach zabezpieczone są z zewnątrz kratą. Z wyjaśnień Wicedyrektorki wynika, że obecnie w Ośrodku przeprowadzany jest demontaż krat. Zabezpieczenia w tej postaci pozostaną jedynie w pomieszczeniach administracji.

W podpiwniczeniu znajduje się kuchnia i stołówka. W pomieszczeniach tych zachowane są zasady higieny. Kuchnia wyposażona jest w stosowny sprzęt służący do przygotowania posiłków, spełniający standardy HACCP. Jednakże wskazane jest przeprowadzenie remontu ze względu na znaczne wyeksploatowanie pomieszczeń kuchni. Kontrola bloku żywnościowego była przeprowadzona przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w 2008 r. Wydane wówczas zalecenia zostały zrealizowane przez Dyrektora Ośrodka, co potwierdziła kolejna kontrola w tym zakresie. Próbkę żywności przechowywane są w niezamykanej lodówce, znajdującej się w obrębie kuchni, do której dostęp mają wyłącznie pracownicy kuchni. W dniu wizytacji pracownicy Ośrodka przechowywali próbki żywności wyłącznie ze śniadania, podawanego w danym dniu, co jest niezgodne z § 5 ust. 1 Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 kwietnia 2007 r. w sprawie pobierania i przechowywania próbek żywności przez zakłady żywienia typu zamkniętego (Dz. U. z 2007 r. Nr 80, poz. 545), zgodnie z którym zakład przechowuje próbki przez co najmniej 3 dni.

W Ośrodku przygotowywane są trzy posiłki dziennie (śniadanie, obiad dwudaniowy i kolację). Z produktów podanych podczas śniadania chłopcy mają możliwość samodzielnego przygotowania drugiego śniadania. Mogą również korzystać z pomieszczenia socjalnego wyposażonego w kuchnię gazową i kuchenkę mikrofalową, które znajduje się w internacie. W dniu wizytacji żaden z

wychowanków nie wymagał żywienia dietetycznego. Podczas rozmów indywidualnych chłopcy pozytywnie oceniali wyżywieni w placówce.

W podpiwniczeniu znajdują się również gabinety: pielęgniarki i pedagogów szkolnych oraz siłownia wyposażona w profesjonalny i różnorodny sprzęt do ćwiczeń siłowych.

Na parterze budynku Ośrodka znajdują się pomieszczenia administracji, sala konferencyjna wyposażona w stoły i krzesła, przeznaczona m.in. do przeprowadzania spotkań Dyrektora z rodzicami wychowanków, sale wyznaczone dla celów zasadniczej szkoły zawodowej, „pokój gościnny”, w którym odbywają się odwiedziny wychowanków, biblioteka oraz pomieszczenia Specjalistycznego Punktu Konsultacyjnego (poczekalnia, toaleta, gabinet konsultanta). „Pokój gościnny” wyposażony jest w krzesła z miękkim obiciem, kanapę, stolik, regał z kwiatami, na podłodze położony jest dywan. Biblioteka zaopatrzona jest w ok. 8 tys. książek (w tym podręczniki szkolne), czasopisma oraz filmy, ma również wyznaczone miejsce (stolik i krzesła) spełniające funkcję czytelnia.

Na pierwszym piętrze mieszczą się pomieszczenia tworzące szkołę, tj. klasy (8), pokój nauczycielski, sala do biofeedbacku, pracownia komputerowa i toaleta dla uczniów. W wydzielonej części tego piętra znajdują się również pokoje mieszkalne wraz sanitariatami VII grupy wychowawczej.

Klasy wyposażone są w pojedyncze ławki, krzesła, biurka dla nauczycieli, regały oraz materiały edukacyjne m.in. tablice, plakaty, modele, mapy. W pracowni do zajęć informatycznych znajduje się 12 stanowisk komputerowych. Na tablicach wiszących na korytarzu szkolnym umieszczony jest regulamin Ośrodka oraz system oceniania zachowania. We wnęce korytarza odbywają się apele. Toaleta dla uczniów zamykana jest na czas trwania lekcji. Znajdują się w niej 3 oddzielne kabiny ustępowe i umywalka, zachowana jest czystość.

Pokoje wychowanków są jedno- i wieloosobowe (3-8), jasne i czyste, wyposażone w sosnowe meble: łóżka, szafy, komody, szafki nocne. W internacie jest zakaz wieszania i naklejania obrazów/plakatów na ścianach. Liczba szaf i

komód w niektórych pokojach wydaje się być, w ocenie wizytujących, niewystarczająca w porównaniu do liczby zakwaterowanych w nich chłopców, jednak podczas rozmów żaden z wychowanków nie zgłaszał w tym zakresie uwag. Między pokojami znajduje się pokój wychowawcy i świetlica wyposażona w stół, krzesła lub fotele, telewizor wraz z odtwarzaczem DVD. W świetlicy wychowawcy, nauczyciele lub pedagodzy prowadzą zajęcia pozaszkolne m.in. socjoterapię, profilaktykę uzależnień, wyrównywanie braków. W sanitariacie zamontowano 7 umywalek, 3 kabiny prysznicowe (kabiny nie posiadają zasłon, jednakże sposób ich zabudowania umożliwia kąpiel w warunkach zapewniających intymność) oraz 4 odgrrodzone i zamykane drzwiami toalety.

Na drugim piętrze znajdują się pomieszczenia internatu dla pozostałych grup (I-VI) - pokoje wychowanków, pokoje wychowawców, świetlice i sanitariaty, wyposażone są analogicznie do wyżej opisanych pomieszczeń grupy VII. Ponadto, na tym piętrze znajduje się również pomieszczenie socjalne z aneksem kuchennym, pełniące jednocześnie funkcję suszarni prania. W pokojach jednoosobowych umieszczani są chłopcy wymagający odizolowania od pozostałych wychowanków z powodu zakażenia chorobą zakaźną. W dniu wizytacji pokoje jednoosobowe były niezamieszkałe.

Ponadto, pomiędzy pierwszym i drugim piętrem wyznaczono dodatkową salę do zajęć socjoterapeutycznych i gier, w której ulokowano stół do gry „Piłkarzyki” oraz stół bilardowy. Placówka posiada także do dyspozycji chłopców salę gimnastyczną, przystosowaną m.in. do gry w koszykówkę i piłkę ręczną.

Wychowankowie, zapytani o warunki bytowe panujące w placówce, wskazywali głównie na problem niskiej temperatury w pomieszczeniach internatu; jeden z respondentów podał, że z kranu płynie czasem brudna woda. Ponadto, warunki bytowe, w tym warunki higieniczno-sanitarne najczęściej oceniali jako dobre. Uwagi w zakresie otrzymywanego wyżywienia dotyczyły: małych porcji (1), monottonnych śniadań i kolacji (1), nieświeżego chleba (1). Jeden wychowanek zgłosił, że nie otrzymuje posiłków wegetariańskich. Z wyjaśnień

Wicedyrektorki wynika, że żaden z chłopców nie zgłosił potrzeby otrzymywania ww. diety.

4. Stan przestrzegania praw.

4.1 Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne.

W wizytowanej placówce, proces resocjalizacyjny wychowanków weryfikowany jest co tydzień oraz co miesiąc. W ocenach cotygodniowych i comiesięcznych obowiązkowo uczestniczą wychowawcy klas. Każdy wychowanek ma założony arkusz ocen, do którego wpisywane są uwagi w odniesieniu do trzech sfer: kultury osobistej, zaangażowania na rzecz placówki i grupy oraz postawy wobec nauki. Ocena tygodniowa wystawiana jest z uwzględnieniem wyżej wymienionych sfer. Od oceny wystawionej przez wychowawców nie ma odwołania. Funkcjonuje punktowy system oceniania. Wychowankowie punktowani są skalą od „0” do „6”. Na średnią oceny wychowanka składa się średnia punktów oceny zachowania w internacie, średnia punktów oceny zachowania w szkole i średnia ocen otrzymanych z poszczególnych przedmiotów szkolnych. Na podstawie ogólnej średniej wychowanek otrzymuje lub nie otrzymuje prawo do ubiegania się o przepustkę. Osoby, które w ciągu tygodnia zdobyły średnią punktów poniżej 3,0 trafiają do grupy korekcyjnej, która pozbawiona jest określonych przywilejów. Obowiązująca punktacja oraz kryteria przyznawania przepustek stanowią załączniki do Regulaminu Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7 w Warszawie i są dostępne m.in. na tablicy wiszącej na korytarzu szkolnym.

Działalność opiekuńczo-wychowawcza, profilaktyczno-terapeutyczna oraz dydaktyczna realizowana jest w oparciu o następujące dokumenty: *Program wychowawczy*, *Program profilaktyczno-terapeutyczny*, *Plan pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej*. Ponadto, Ośrodek opracowuje *Kalendarz Imprez i*

Uroczystości w danym roku szkolnym, Plan pracy świetlicy i Plan pracy pedagoga.

Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców grup, nauczycieli szkolnych, psychologa i pedagogów poprzez m.in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i spotkań ze znanymi gośćmi. Nauczyciele szkolni, po zakończeniu zajęć lekcyjnych prowadzą również zajęcia w grupach wychowawczych. Każdy wychowanek przypisany jest do wychowawcy prowadzącego, pod opieką którego realizuje swój Indywidualny Plan Pracy. Czas na zajęcia grupowe, podczas których realizowane są różnorodne programy i tematy, wyznaczony jest codziennie od 16.30 do 18.30. W tym czasie mogą odbywać się np. zajęcia sportowe, zajęcia profilaktyczne, socjoterapia. Socjoterapia prowadzona jest przez co najmniej dwie godziny tygodniowo: w trakcie godziny wychowawczej i zajęć popołudniowych. Do realizacji ww. oddziaływań wychowawczo-terapeutycznych służą m.in. świetlice grup wychowawczych, świetlica ze stołem bilardowym i stołem do gry „Piłkarzyki”, boiska szkolne, sala gimnastyczna, siłownia.

W placówce funkcjonują sekcje sportowe: tenisa stołowego, piłki nożnej, piłki siatkowej i koszykówki oraz koła zainteresowań m.in.: informatyczne dla uczniów ZSZ, artystyczne i geograficzne. W rozmowach indywidualnych nieletni potwierdzili, że wachlarz zajęć pozaszkolnych prowadzonych w MOS jest szeroki i mogą uczestniczyć w różnorodnych formach tych zajęć.

Każdy nowoprzyjęty chłopiec zapoznawany jest z przysługującymi mu prawami i obowiązkami wynikającymi z pobytu w Ośrodku. Przydzielany jest do klasy i grupy wychowawczej oraz do wychowawcy prowadzącego. Otoczony jest opieką pedagoga i psychologa. W ciągu trzech tygodni Zespół Wychowawczy (psycholog, pedagog, socjoterapeuta, wychowawca prowadzący, wychowawca klasowy) w porozumieniu z pozostałymi wychowawcami grupy wychowawczej, w której przebywa nowy chłopiec, opracowuje Indywidualny Plan Pracy z Dzieckiem i Jego Rodziną na dany rok szkolny. Rodzice nowego wychowanka zobowiązani są

w ciągu siedmiu dni do uczestniczenia w spotkaniu z psychologiem lub pedagogiem MOS.

4.2. Prawo do nauki

Wychowankowie realizują obowiązek szkolny na poziomie szkoły gimnazjalnej i pierwszej klasy zasadniczej szkoły zawodowej (16 uczniów ZSZ). Zgodnie ze statutem liczba uczniów w klasie może wynosić od 10 do 16 osób. Na potrzeby prowadzenia zajęć szkolnych utworzono na pierwszym piętrze 8 sal lekcyjnych. Każda z nich jest estetycznie urządzona, wyposażona w nowe ławki szkolne i sprzęt dydaktyczny. Ponadto, do dyspozycji wychowanków pozostaje również pracownia komputerowa, wyposażona w nowoczesny sprzęt. Komputery posiadają dostęp do Internetu oraz oprogramowanie blokujące treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju. W ramach szkoły funkcjonuje również sala przystosowana do terapii systemem biofeedback - wśród personelu jeden nauczyciel posiada przeszkolenie z prowadzenia terapii tą metodą.

Wychowankowie, zgodnie z harmonogramem dnia, odrabiają lekcje w określonym czasie tj. w godzinach 15.30-16.30. Ponadto, mają możliwość uczestniczenia w zajęciach „wyrównywania braków”. Mogą również wraz z wychowawcą udać się do biblioteki i tam wyszukać, potrzebne do odrobienia zadanych prac materiały. Podręczniki szkolne stanowią zaopatrzenie biblioteki i udostępniane są wychowankom na czas uczęszczania do szkoły.

Nieletni, z którymi rozmawiano, wysoko ocenili pracę nauczycieli, wskazując, że zawsze mogą liczyć na ich pomoc w nadrabianiu zaległości i odrabianiu lekcji.

4.3. Opieka medyczna

Opiekę medyczną wychowankom Ośrodka zapewniają dwie pielęgniarki zatrudnione w placówce, które są do dyspozycji wychowanków od poniedziałku do piątku w wyznaczonych godzinach. Z konsultacji specjalistycznych i

stomatologicznych wychowankowie korzystają w różnych przychodniach, w zależności od potrzeby i specjalizacji lekarzy, przyjmujących w danej przychodni. W sytuacjach nagłych, do MOS wzywane jest pogotowie ratunkowe. Leki psychotropowe przechowywane są w pokoju wychowawcy i wydawane chłopcom zgodnie z zaleceniem psychiatry przez wychowawców dyżurujących.

Gabinet pielęgniarstwa wyposażony jest w zamkniętą szafę, w której trzymane są leki (w dniu wizytacji nie stwierdzono występowania przeterminowanych leków) i lodówkę, w której przechowywane są szczepionki. Podczas ostatniej kontroli przeprowadzonej przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego tj. w dniu 17 września 2010 r. wyknięto braki w przeprowadzanych szczepieniach, nakazano uzupełnić brakujące szczepienia do dnia 31 grudnia 2010 r. Wicedyrektorka poinformowała, że zalecenie PPIS zostało wykonane.

Znaczna część rozmówców nie korzystała z opieki medycznej w Ośrodku, ale wskazała, że wychowankowie mają zapewniony dostęp do lekarza pierwszego kontaktu i stomatologa. Z przeprowadzonych rozmów indywidualnych z chłopcami wynika, iż pozytywnie oceniają opiekę lekarską.

4.4. Prawo do informacji

Organizację i funkcjonowanie placówki określa Status Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii oraz Regulamin Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 7 w Warszawie

Przy przyjęciu do placówki każdy nieletni jest informowany o obowiązującym regulaminie Ośrodka, co potwierdza własnoręcznym podpisem, w odpowiedniej dokumentacji. Stosowanie tej praktyki potwierdzili również chłopcy podczas rozmów indywidualnych. Każdy z nich twierdził, że zna swoje prawa i obowiązki oraz wskazał miejsce, w którym Regulamin jest dostępny.

W Ośrodku brakuje informacji o instytucjach i organizacjach zewnętrznych takich jak: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka i sędzia rodzinny, do których wychowanek może

zwrócić się w sytuacji naruszenia jego praw. Wskazane jest zatem zamieszczenie na tablicy ogłoszeń adresów instytucji stojących na straży praw nieletnich. Z przeprowadzonych rozmów indywidualnych wynika, że większość respondentów nie wie, gdzie może się zwrócić, aby złożyć skargę na postępowanie kadry placówki. Zapytani o osoby, do których nieletni mogą się zwrócić w razie niesłusznego ukarania, wychowankowie wymieniali wychowawcę i dyrektora.

Po przeanalizowaniu tekstu Statutu i Regulaminu, wątpliwość przedstawicieli RPO budzi konsekwencja niewłaściwego zachowania wychowanka zawarta w katalogu kar, a mianowicie „prace społeczno-użyteczne na rzecz szkoły” i „dodatkowe obowiązki w postaci prac porządkowych na rzecz Ośrodka”. W opinii przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęcić do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia. Wobec powyższego nieprawidłowy jest również opis zasad funkcjonowania grupy korekcyjnej zawarty w załączniku nr 3 do Regulaminu MOS, m.in.: *„Pobyty wychowanka w grupie korekcyjnej polega przede wszystkim na wykonywaniu czynności związanych z dbaniem o czystość i estetykę pomieszczeń placówki.”* Obowiązek dbania o czystość i estetykę pomieszczeń należy traktować jako element kształtowania w wychowanku poczucia estetyki i prawidłowych nawyków, nie powinien być traktowany jako podstawa funkcjonowania grupy korekcyjnej, która w opinii wychowanków uważana jest za najsurowszą karę. Z wyjaśnień Wicedyrektorki wynika, że prace porządkowe w tygodniu wykonują wszyscy wychowankowie zgodnie z obowiązującymi dyżurami, natomiast chłopcy z grupy korekcyjnej wykonują dodatkowo porządki w weekend, gdy pozostali podopieczni przebywają na przepustkach. W opinii przedstawicieli RPO taki podział jest prawidłowy, jednakże wykonywanie porządków w weekend nie powinno być traktowane jako kara, lecz wypełnianie ogólnie nałożonych obowiązków. Wystarczającą karą w grupie korekcyjnej jest, w ocenie wizytujących, zakaz opuszczania Ośrodka.

Ponadto, z Załącznika nr 3 do Regulaminu wynika, że jednym z następstw przebywania w grupie korekcyjnej może być „odpowiednio skrócony czas odwiedzin”. Zapis ten jest niezgodny z art. 66§4 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109, ze zm.), który stanowi, że *„Dyrektor zakładu, placówki lub schroniska, o których mowa w § 1, może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza zakładu, placówki lub schroniska dla nieletnich wyłącznie w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa zakładu, placówki lub schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego”*. Unormowanie to wymienia zamknięty katalog przesłanek ograniczania lub zakazu kontaktu nieletniego z osobami spoza placówki a tym samym uniemożliwia stosowanie „skracania czasu odwiedzin” jako kary powszechnie stosowanej. W tym miejscu należy również zwrócić uwagę na brak wyraźnego rozróżnienia w Regulaminie pomiędzy prawami i przywilejami nieletnich. Zapis *„Prawa/Przywileje”* jest nieczytelny i uniemożliwia jednoznaczne wskazanie praw jakie przysługują wychowankom oraz przywilejów, które mogą zdobyć lub zostać ich pozbawieni. Należy zatem dokonać następujących zmian w Statucie i Regulaminie: zrezygnować z umieszczenia w katalogu kar wykonywania dodatkowych prac oraz zmienić zasady funkcjonowania grupy korekcyjnej, a także precyzyjnie wskazać prawa i przywileje wychowanków MOS. Warto również uzupełnić Statut placówki o „Tryb odwołania” od wymierzonej kary przysługujący wychowankom placówki (Statut zawiera § 27 „Tryb odwołania”, który określa wyłącznie tryb odwołania się uczniów od kary wymierzonej podczas zajęć szkolnych).

4.5. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

Z informacji uzyskanej od Wicedyrektorki Ośrodka wynika, iż w każdą niedzielę i święta wychowankowie, wyrażający chęć uczestnictwa w

nabożeństwie, wychodzą pod opieką jednego z wychowawców do kościoła. Wyjścia wychowanków na msze święte mają charakter dobrowolny. Spośród wychowanków, z którymi prowadzono rozmowy, tylko jeden wskazał, że ma możliwość uczestniczenia we mszy św., czterech nie wiedziało na jakich zasadach można uczestniczyć w nabożeństwach, dwóch poinformowało przedstawicieli Rzecznika, że nie ma takiej możliwości, natomiast pozostałych dwóch stwierdziło, że można uczestniczyć w niedzielnej mszy św., jeśli wychowawca wyrazi na to zgodę. Ponadto, wszyscy chłopcy uczestniczą w lekcjach religii prowadzonych przez księdza katechetę, w ramach zajęć szkolnych. W ocenie przedstawicieli RPO należy poinformować podopiecznych (np. w czasie apelu) o zasadach organizowania wyjść na niedzielną mszę św.

4.6. Ochrona więzi rodzinnych

Zasady odwiedzin wychowanków zostały zawarte w Statucie oraz w Regulaminie wewnętrznym placówki. Zgodnie z § 41 Statutu wychowankowie mają prawo do kontaktu z rodzicami/opiekunami prawnymi w czasie wolnym od nauki i zajęć grupowych. Dopuszcza się odwiedziny wychowanka przez inne osoby za zgodą pracowników pedagogicznych, po uprzednim ustaleniu tożsamości odwiedzającego i wyrażeniu pisemnej zgody rodzica. W regulaminie określono, iż odwiedziny w dniu nauki szkolnej mogą odbywać się w godzinach 17.00-18.30. Odwiedziny odbywają się w wyznaczonym do tego pomieszczeniu, tzw. pokoju gościnnym oraz przy stolikach umieszczonych na parterze na korytarzu Ośrodka (jeśli pokój gościnny jest zajęty).

Wychowankowie mają możliwość korzystania z telefonów komórkowych codziennie między godziną 19.30. a 20.30. Wicedyrektorka poinformowała przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, że czas udostępniania podopiecznym ich telefonów komórkowych zależy od wychowawcy. Poza ww. porą, telefony przechowywane są w depozycie. Ponadto, w pokojach wychowawcy znajdują się telefony stacjonarne, za pomocą których rodzice mogą kontaktować

się z chłopcami. W szczególnych sytuacjach wychowanek może zadzwonić do opiekunów na koszt placówki. Ww. zasady kontaktowania się z rodziną z pomocą telefonu nie są uregulowane w Statucie i Regulaminie. Zdaniem przedstawicieli RPO należy uzupełnić regulamin Ośrodka o szczegółowe zasady kontaktowania się z rodziną za pomocą aparatów telefonicznych znajdujących się na terenie Ośrodka oraz zasady korzystania przez wychowanków z prywatnych telefonów komórkowych.

Podczas rozmów indywidualnych większość respondentów nie wskazywała na problemy utrzymywania kontaktów z rodziną. Jeden z wychowanków zgłosił natomiast problem polegający na tym, iż od pewnego czasu Dyrektor placówki nie wyraża zgody na odwiedziny jego koleżanki. Chłopiec podkreślał, że ww. koleżanka odwiedzała go w Ośrodku kilkakrotnie w obecności rodziców chłopca, którzy wyrazili pisemną zgodę na jej wizyty (zgodnie z § 41 Statutu). Wychowankowi nie zostały udzielone wyjaśnienia, dlaczego obecnie obowiązuje zakaz odwiedzania go przez wymienioną osobę.

4.7. Prawo do rekreacji i wypoczynku

Placówka dysponuje dobrymi warunkami do uprawiania sportów grupowych. W 2010 r. do użytku został oddany kompleks boisk szkolnych: boisko do piłki nożnej, boisko do koszykówki, bieżnia. W ośrodku funkcjonują sekcje sportowe: piłki nożnej, piłki siatkowej, koszykówki i tenisa stołowego. Wychowankowie pod opieką wychowawcy mogą również korzystać z sali gimnastycznej, siłowni wyposażonej w nowoczesny sprzęt i sali do zajęć socjoterapeutycznych, w której znajduje się stół bilardowy i do gry „Piłkarzyki”. Ponadto, organizowane są wyjścia na basen i kręgle. Chłopcy mają również możliwość udziału w imprezach sportowych oraz wyjazdach turystyczno-krajoznawczych.

Z rozmów indywidualnych z nieletnimi wynika, iż możliwość przebywania na świeżym powietrzu uzależniona jest od pory roku tzn. w okresie wiosennym i

letnim często przebywają na świeżym powietrzu, grając w gry zespołowe, natomiast w okresie zimowym, gdy warunki pogodowe nie sprzyjają korzystaniu z boisk szkolnych zdarza się, że wychowankowie przez kilka dni nie wychodzą na zewnątrz budynku. W ocenie osób wizytujących wychowankom MOS należy zapewnić dostęp do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, zgodnie z *Europejskimi Zasadami w sprawie Nieletnich Sprawców Przepięstw bęących podmiotem sankcji lub środków* (5 listopada 2008 r.). Według ww. zasad nieletni pozbawieni wolności powinni mieć zapewnione regularne ćwiczania przynajmniej dwie godziny w ciągu dnia, z czego jedna z nich winna odbyć się na świeżym powietrzu, o ile warunki pogodowe na to zezwalają (zasada 81). Jako warunki niezezwalające na przeprowadzanie zajęć na świeżym powietrzu można uznać np. śnieżycę czy burzę. Niska temperatura natomiast, choć nie sprzyja zajęciom sportowym na boisku szkolnym, nie jest przesłanką do pozbawienia nieletnich wszelkiej aktywności na świeżym powietrzu np. spacerów.

4.8. Ochrona przed patologią

Z informacji przekazanych przez Wicedyrektorkę Ośrodka wynika, że zachowania będące przejawem tzw. drugiego życia spotykają się z natychmiastową reakcją ze strony wychowawców.

Wszyscy respondenci stwierdzili, iż czują się bezpiecznie w MOS. Jednakże jeden nieletni wskazał, iż w placówce istnieje grupa wychowanków, która stosuje presję wobec innych. Kolejny rozmówca z kolei zgłosił, że posiada informację o innym wychowanku, który doświadczał szykanowania w Ośrodku ze strony nieletnich. Są to pojedyncze sygnały, niemniej jednak, wskazane jest przeprowadzenie dokładnego rozpoznania relacji pomiędzy chłopcami w grupach wychowawczych oraz klasach.

Respondenci zaprzeczyli jakoby na terenie wizytowanej placówki dostępny był alkohol i narkotyki. Dodali, iż palenie wyrobów tytoniowych na terenie MOS jest zakazane. Większość chłopców (10) potwierdziła, iż wśród pracowników

placówki, są osoby do których mają zaufanie i bez obaw mogą się zwrócić do nich w każdej sprawie – wychowankowie wskazali tu wychowawców, pedagoga i kierownika internatu. Pozostałych dwóch wychowanków podało, że w wśród personelu nie mają osoby, którą darzą zaufaniem.

MOS posiada opracowane w sposób czytelny i prawidłowy procedury określające zasady postępowania pracowników placówki w sytuacjach kryzysowych takich jak: samowolne oddalenie się wychowanka z placówki (szkoły), podejrzenie, że na terenie placówki (szkoły) przebywa wychowanek będący pod wpływem alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, podejrzenie posiadania przez wychowanka substancji przypominających narkotyki lub narzędzi niebezpiecznych, ujawnienia agresji na terenie placówki, stwierdzenie kradzieży.

W 2010 r. odnotowano 63 wypadki nadzwyczajne, wszystkie polegające na ucieczkach. Inne wypadki nadzwyczajne nie miały miejsca. Nie istniała też potrzeba stosowania wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego.

4.9. Ochrona przed poniżającym traktowaniem i karaniem

Katalog nagród i kar został zawarty w Statucie i Regulaminie Ośrodka. Jak wyżej zauważono (pkt 4.2) należy wyeliminować z katalogu kar pracę społeczną na rzecz Ośrodka i zmienić zasady funkcjonowania grupy korekcyjnej opisane w załączniku nr 3 Regulaminu placówki.

Większość rozmówców (7) знаła katalog kar i nagród oraz potrafiła wskazać, miejsce w którym jest dostępny. Połowa respondentów wskazała, że stosowana jest odpowiedzialność zbiorowa, a czterech nieletnich podało, że niektórzy wychowawcy stosują nieregulaminowe kary w postaci uderzenia w kark, cyt.: „karczycho” lub ćwiczeń fizycznych. Nieletni uznali, iż najsurowszym środkiem dyscyplinarnym, który można wymierzyć w placówce jest przeniesienie do grupy korekcyjnej, co wiąże się z pozbawieniem przywilejów (np. zakaz wychodzenia na przepustki, skrócony czas korzystania z telefonu komórkowego) oraz wykonywaniem prac porządkowych w Ośrodku).

Podopieczni, z którymi rozmawiali przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich, oceniali prace wychowawców jako dobrą (6), dość dobrą (3) i znośną (3). Połowa rozmówców wskazała, że zdarzają się sytuacje, w których pracownicy placówki zachowują się niewłaściwie wobec wychowanków. Chłopcy zgłosili, że niektórzy wychowawcy krzyczą, używają wulgaryzmów, zastraszają, a także szarpiają ich. Podczas podsumowania kończącego wizytację przekazano powyższe sygnały Wicedyrektorce Ośrodka i wnioskowano o szczegółowe zbadanie przez nią tego problemu.

Dziesięciu wychowanków, z którymi prowadzono rozmowy uważa, że pobyt w placówce zmienił ich na korzyść. Tylko jeden chłopiec wskazał, że pobyt w MOS zmienia go na niekorzyść, czego przyczyną jego zdaniem jest restrykcyjne traktowanie go przez wychowawców.

Na pytanie: „Co chciałbyś zmienić w placówce, gdybyś mógł?” podopieczni udzielali zróżnicowanych odpowiedzi. Chłopcy razem dokonali by następujących zmian: przedłużyli czas korzystania z telefonów komórkowych, sprawili aby wychowawcy byli mniej rygorystyczni, usprawnili ogrzewanie w pokojach, zmienili godziny pobudki i ciszy nocnej, zmienili zasady oceniania.

W 2010 r. nie odnotowano żadnych skarg wychowanków na personel placówki.

5. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że - generalnie rzecz biorąc - w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii nr 7 w Warszawie prawa nieletnich są przestrzegane. Osoby zatrudnione w placówce dokładają wszelkich starań, aby zapewnić wychowankom odpowiednią atmosferę wychowawczą. Nieletni przebywający w placówce objęci są wszechstronną opieką wychowawczą, terapeutyczną i psychologiczną.

Na podstawie dokonanego oglądu placówki oraz po przeanalizowaniu dokumentacji zebranej podczas wizytacji Ośrodka i wysłuchaniu wychowanków i pracowników placówki stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim należy:

1. zweryfikować zarzuty wychowanków dotyczące stosowania przemocy fizycznej i werbalnej przez kadrę Ośrodka;
2. zapewnić podopiecznym regularny dostęp do zajęć na świeżym powietrzu;
3. zaprzestać stosowania odpowiedzialności zbiorowej i pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych;
4. dokonać zmian zapisów w Statucie MOS i Regulaminie wewnętrznym w zakresie wskazanym w punktach 4.4. i 4.6 niniejszej Informacji;
5. przeprowadzić remont kuchni i sali gimnastycznej;
6. wywiesić w gablotach ściennych adresy instytucji stojących na straży praw nieletnich, takich jak: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz sąd rodzinny.

Dyrektor Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii Nr 7 w Warszawie pozytywnie ustosunkował się do powyższych zaleceń. Poinformował, iż przeprowadzono wnikliwą analizę wzajemnych relacji interpersonalnych uczeń/wychowanek-nauczyciel/wychowawca poprzez ankiety do uczniów, wychowawców i rodziców, rozmowy z wychowankami, wychowawcami i rodzicami, arkusze samooceny, analizę dokumentów, obserwację zachowań wychowanków i wychowawców podczas przeprowadzania zajęć i czasu wolnego spędzanego w internacie Ośrodka oraz spotkanie z przedstawicielami Samorządu Szkolnego.

Ponadto, z wyjaśnień Dyrektora wynika, że wszyscy pracownicy zostali zobowiązani do wyciągania konsekwencji wobec wychowanków tylko w sposób

zapisany w Statucie i Regulaminie Ośrodka, przestrzegania zapisów o niestosowaniu odpowiedzialności zbiorowej, jak również podejmowania różnorodnych działań, by uatrakcyjnić czas wolny wychowanków i zwiększyć ilość zajęć na świeżym powietrzu. Na terenie MOS zostały umieszczone w widocznym i ogólnodostępnym miejscu adresy instytucji stojących na straży praw nieletnich, takich jak: Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Obywatelskich, Helsińska Fundacja Praw Człowieka oraz adresy sądów rodzinnych.

Komisja Regulaminowa Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii dokonała następujących zmian w Regulaminie Wewnętrznym oraz Statucie: usunęła z katalogu kar prace społeczno-użyteczne oraz porządkowe, uszczegółowiła tryb odwołania się od wymierzonej kary, zmodyfikowała motywacyjny system punktowy, doprecyzowała prawa i przywileje wychowanków oraz procedury korzystania z telefonów na terenie Ośrodka.

Z informacji uzyskanych od Dyrektora placówki wynika również, że w roku szkolnym 2007/2008 w celu przeprowadzenia remontu kuchni i sali gimnastycznej została wykonana dokumentacja projektowa oraz kosztorys wraz z niezbędnymi uzgodnieniami. Oszacowano, iż przeprowadzenie remontu kuchni i sali gimnastycznej wymaga nakładów finansowych w wysokości 1 100 000 złotych. W chwili obecnej budżet placówki nie dysponuje takimi funduszami.